

4. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

УДК 159.9

Музика І., Коваль О. Є.,
Тернопільський національний економічний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ

Динамічний розвиток сучасної цивілізації вимагає змін у сфері освіти, це спричинено тим, що освіта є головним компонентом культурного і соціального розвитку кожної людини. Вища школа в сучасному розвиненому суспільстві відіграє дві основні ролі: 1) соціального стабілізатора; 2) чинника інноваційного розвитку. Тому перед вітчизняною системою освіти стоїть завдання освоїти інноваційну культуру, новітні інформаційні і психолого-педагогічні технології. За останні роки вищі навчальні заклади країни зазнали масштабних перетворень, активно використовуються психолого-педагогічні інновації, які дозволяють враховувати творчу індивідуальність, потреби, інтереси і мотивацію майбутніх спеціалістів. Все це сприяє успішному

Тематикою професійного становлення майбутнього фахівця у своїх наукових роботах займалися С. Бережна, Т. Кисельова, Л. Коновалова, Н. Кузьміна, Т. Полякова та ін. Різноманітним психолого-педагогічним аспектам професійної діяльності і професіоналізації особистості загалом присвячені роботи О. Єрмолаєва, Л. Захарова, Е. Зеєра, Т. Кудрявцева, С. Максименка, С. Маркова, Ю. Поваренкова, М. Пряжнікова. У контексті професійного становлення фахівця аналізували проблеми професійної самосвідомості Б. Паригін, В. Брагіна, П. Шавір, професійного самовизначення – Є. Клімов, С. Чистякова.

Найважливішим завданням вищої школи є формування особистості студента як справжнього знавця своєї справи – професіонала. Зокрема у Законі України «Про вищу освіту» вказано, що «мова повинна йти про професійне становлення і професійне зростання особистості студента як спеціаліста, професіонала, про формування творчої, духовно багаті особистості з урахуванням її потреб, інтересів, бажань, здібностей» [5].

Основними напрямками професіоналізації є професійне навчання, професійне самовизначення, самоствердження та зростання, розвиток інтелектуального потенціалу у відповідності до професійної сфери діяльності, а також духовне, моральне і фізичне самовдосконалення.

За Е. Ф. Зеєром [3, с. 152 - 156] можна виділити чотири основні особистісні складові професійного становлення фахівця:

1. Спрямованість особистості, яка включає в себе домінуючі потреби, мотиви, відносини, ціннісні орієнтації та установки.

2. Професійна компетентність – сукупність професійних знань, умінь, а також способів виконання професійної діяльності. Її основні компоненти: соціально-правова компетентність, спеціальна компетентність, персональна компетентність, аутокомпетентність, екстремальна професійна компетентність.

3. Професійно важливі якості – це психологічні якості особистості, що визначають якість і результативність діяльності. Характерним є те, що кожна професія має свій набір цих якостей.

4. Професійно значимі психофізіологічні властивості (зорово-рухова координація, окомір, нейротизм, екстраверсія, реактивність, енергетизм тощо).

Професійне становлення особистості тісно пов'язане з її професійним самовизначенням. О. В. Винославська відзначає, що професійне самовизначення – це визначення людиною себе щодо вироблених у суспільстві і прийнятих цією людиною критеріїв професіоналізму [2].

Ефективне професійне становлення залежить від свідомого вибору індивіда свого фаху. Якщо майбутній фахівець вважає свою спеціальність гідною і значимою для себе і суспільства, це позитивно впливатиме на якість його навчально-пізнавальної діяльності.

Розглянемо психологічні особливості становлення фахівця на різних етапах навчання у ВНЗ. На першому курсі вирішуються такі основні завдання: а) залучення індивіда до студентських форм життя; б) адаптація до нових умов і вимог навчання. В цей період поведінка студента характеризується високим рівнем конформізму, відсутністю диференційованого підходу до своїх соціальних ролей.

Другий курс – це характерний період напруженої навчальної діяльності. Студенти отримують загальну підготовку, а також у них формуються та розвиваються їх культурні запити та потреби. В цей період у них завершується процес адаптації до освітнього закладу.

Третій курс – початок професійної спеціалізації, форми становлення особистості у вузі значною мірою визначаються фактором спеціалізації.

На четвертому курсі студент у перше по-справжньому знайомиться зі своєю професією у період проходження практики. Характерним для поведінки студента стає пошук раціональних шляхів і форм спеціальної підготовки, відбувається переоцінка, цінностей життя і культури.

На п'ятому курсі коли студент близиться до завершення навчання у нього з'являються нові цінності, які пов'язані з матеріальним і сімейним станом, місцем роботи та ін. Студенти поступово відходять від колективних форм життя вузу.

Професіоналізм є показником професійного становлення фахівця, він виражається у нових знаннях і вмінні застосовувати їх у своїй практичній діяльності. Показником професіоналізму є всебічно сформована особистість, якій притаманні такі професійні якості як: комунікативність, активність, відповідальність, високі інтелектуальні показники, професійне мислення, високий рівень самопізнання, компетентність [1].

Важливою умовою успішного професійного становлення є формування та розвиток у майбутнього фахівця уявлень про себе як суб'єкта власної професійної діяльності. Мається на увазі конкретне бачення себе в професії.

З досвіду різних навчальних закладів можемо зробити висновок, що ефективно вирішувати питання професійного становлення майбутніх фахівців можна лише за активної участі в цьому процесі студентів, які мають мати бажання до самовдосконалення. Професійне самовдосконалення майбутнього фахівця відбувається у двох взаємопов'язаних формах – самоосвіта і самовиховання. Зміст самоосвіти полягає у опануванні не тільки дисциплін його спеціалізації, а й суміжних наук, формування умінь і навичок для досягнення бажаного рівня компетенції. Самовиховання у цьому випадку полягає у досягненні згоди із самим собою, знаходження сенсу життя, самоактуалізації і самореалізації потенційних можливостей, природних здібностей та активному самоутвердженню в суспільному житті [4].

Отже, велику роль у процесі становлення фахівця відіграють його особистісні психологічні якості, які розвиваються і вдосконалюються у процесі здобуття спеціальності, самоосвіти і виховання. Поетапно відбувається становлення майбутнього фахівця, яке залежить від індивідуально-професійного розвитку, формування професійної компетенції, розкриття його творчого потенціалу, професійної готовності до самостійної трудової діяльності.

Психологічні аспекти становлення фахівця вимагають подальшого їх вивчення, тому що від них більшою мірою залежить якість підготовки і професіоналізм фахівців із вищою освітою. Тому необхідною є розробка відповідних підходів для ефективної професійної підготовки та виховання позитивних особистісних якостей у майбутніх фахівців.

Література

1. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности: учебное пособие для вузов / В. А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ. – 2001. – 511 с.
2. Винославська О. В. Психологія: навч. посіб. для студ. вузів / О. В. Винославська; ред. О. В. Винославська. – К.: ІНКІОС. – 2005. – 352 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология профессий: Учебн. пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Академический Проект, Фонд «Мир». – 2005. – 336 с.
4. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: ТОВ Філ-студія. – 2006. – 320 с.